

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

Potential Development Model of Overseas Dhammaduta Bhikkhus

นายอุดร เขียวอ่อน

Mr. Udon Khiewon

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ และเพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๒ รูป และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยเชิงปริมาณ คือ การใช้แบบสอบถามพระธรรมทูตต่างประเทศที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา หรือพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส หรือพระสงฆ์ที่เป็นผู้ดูแลวัดในสหรัฐอเมริกา ซึ่งผลการวิจัยซึ่งเกิดจากการนำเสนอรูปแบบการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศโดยการใช้แบบสอบถามพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จำนวน ๑๕๓ ฉบับ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑ วัดอุปประสงค์ในการพัฒนา ๓ ข้อที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๒ เนื้อหาของการพัฒนาที่ประกอบด้วย ๕ คุณลักษณะมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ กระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วยหลักการ และวิธีการพัฒนามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และ ๔ การประเมินผลใน ๔ มิติ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบ, การพัฒนา, ศักยภาพ, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ

Abstract

This research aims to study the potential of the potential development model. Of foreign missions To present the potential development model of the foreign missions. The research is a hybrid approach, ie, qualitative research, consisting of documentary study. Interviews with 12 key informants and key informant group discussions. Analyzing

data by content analysis and quantitative research is the use of questionnaires for foreign missionaries who propagate Buddhism. Or a priest who is an abbot Or monk who is a temple administrator in the United States. The results of the research, which is based on the presentation of the development model of the development of the potential of the foreign missions by using the questionnaires of foreign missionary 153 lines, found that the development model of the mission of the missionary line. There are four components to the development of the country. One is the development objective. 3 The content of the development consists of 5 parts. 3. The development process consists of the principles. The 4 levels of evaluation were highly appropriate, and overall, they were at the highest level.

Keyword : Model, Development, Potential, Overseas Dhammaduta Bhikkhus

บทนำ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่เป็นทางสายกลาง ปฏิบัติสายกลาง มีความเป็นสากล ประกอบด้วยเหตุผล สอดคล้องกับหลักความจริงตามธรรมชาติ เป็นศาสนาของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยสติสัมปชัญญะ สาระสำคัญของพุทธธรรมสอนเรื่องปัญหาและวิธีแก้ปัญหา คือทุกข์ และการดับทุกข์ พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาเพื่อสันติสุข สันติภาพของมวลมนุษยชาติในโลก พระสงฆ์จึงเป็นพระธรรมทูต ที่นับได้ว่ามีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงจิตใจของชาวโลกและเป็นการปฏิบัติตามพระพุทธานุญาตที่พระพุทธองค์ได้ทรงประทานแก่พระอริยสาวก ๖๐ รูป ในคราวส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกในสมัยพุทธกาล

พระธรรมทูตสายต่างประเทศ เกิดโดยมหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้เจ้าพระคุณ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (พระสาสนโสภณ ในขณะนั้น) เป็นประธานอำนวยการจัดฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้ส่งพระธรรมทูตที่ผ่านการฝึกอบรมในรุ่นแรกไปปฏิบัติศาสนกิจที่พม่าและประเทศอินโดนีเซีย และได้ดำเนินการจัดอบรมถึง ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เพียง ๓ รุ่น เท่านั้น^๑ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มหาเถรสมาคมโดยเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร) ประธานคณะกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการจัดโครงการอบรม

^๑ ความเป็นมา ประวัติการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <http://tidga.net/history/116-2016-01-11-14-29-51> [๑ ก.พ. ๘๙].

พระธรรมทูตสายต่างประเทศขึ้นอีกครั้ง ซึ่งนับเป็นรุ่นที่ ๑ ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีผู้สำเร็จการอบรมรุ่นที่ ๑ ในครั้งนั้น จำนวน ๔๙ รูป^๒ และมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

พระธรรมทูตสายต่างประเทศที่เป็นผู้นำในวัดแต่ละวัด ถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อผลสำเร็จของการปฏิบัติศาสนกิจ การพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงเป็นวิธีการที่ช่วยเติมเต็มให้การทำงานของคณะสงฆ์บรรลุเป้าหมายได้ พระธรรมทูตบางรูปก็ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน บางรูปก็มีปัญหาอุปสรรค ทำให้การทำงานขาดความร่วมมือไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น สิ่งที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาให้เกิดขึ้นกับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ คือ การพัฒนาศักยภาพที่พระธรรมทูตสายต่างประเทศต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นให้ได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เพื่อเป็นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงานของพระธรรมทูตที่มีการทำงานได้ดีและประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ เพื่อที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เกิดเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
๓. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูล โดยการศึกษาเอกสารที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย งานเขียน บทความ เอกสารการประชุมสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ ศักยภาพ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ และการเผยแผ่ของพระธรรมทูต และการพัฒนาผู้นำ และการสัมภาษณ์

^๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *อนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยการสนทนา (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๘ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งจะทำให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยใช้แบบสอบถาม พระธรรมทูตต่างประเทศที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือพระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส หรือพระสงฆ์เป็นผู้ดูแลวัด ในสหรัฐอเมริกา จำนวน ๑๕๓ รูป เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

ผลการวิจัย

๑. ผลการศึกษาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ พบว่า ศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ประกอบด้วย ๑) คุณลักษณะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ๕ ด้าน ดังนี้ (๑) เป็นผู้มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง (๒) เป็นผู้มีความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ (๓) การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต (๔) วิถีคิดเชิงปฏิบัติ (๕) การกำหนดวิสัยทัศน์^{๑)} ๒) คุณลักษณะของพระธรรมทูต ประกอบด้วย (๑) คุณสมบัติพระธรรมทูตตามแนวโอวาทปาติโมกข์^{๒)} เป็นคุณสมบัติพิเศษที่ปรากฏเฉพาะตน คือ ความอดทน เป้าหมายในการเผยแผ่ คือ การละชั่ว ตั้งอยู่ในความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์และหลักการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือ ไม่ตำหนิเบียดเบียนตนและผู้อื่น สรรวมระวางเป็นต้น (๒) คุณสมบัติพื้นฐาน เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่พระธรรมทูตทุกรูปจะต้องทำให้ปรากฏขึ้นในตน เช่น มีสัจจริยธรรม คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล มีหลักกัลยาณมิตรในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตด้วยดี และมีหลักการบริหารหรือเมตตาธรรมแก่ทุกคน เป็นผู้มีความใจดีต่อทุกคน ทุกสังคม เป็นต้น ๓) คุณสมบัติจำเพาะ ๘ ประการ^{๓)} ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นแบบอย่างแก่พระธรรมทูต ได้แก่ รู้จักฟัง พูดให้ผู้อื่นฟังได้ ใฝ่ศึกษามีความจำดี เป็นผู้รู้ชัดแจ้ง สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ ฉลาดในการเป็นผู้นำ และไม่ก่อการทะเลาะวิวาท

^{๑)} รังสรรค์ ประเสริฐศรี, *ภาวะผู้นำ*, (กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๗-๒๐๙.

^{๒)} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), *อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์*, ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐-๕๓.

^{๓)} อ.อ.อุกฤษ. (ไทย) ๒๓/๑๖/๒๕๒ - ๒๕๓.

๒. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑ วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ ๑) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อมุ่งประโยชน์และความสุขของพหุชน ๒) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีทักษะด้านผู้นำเชิงกลยุทธ์ ๓) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีศรัทธา มีวิชา และมีจริยธรรม

องค์ประกอบที่ ๒ เนื้อหา ประกอบด้วย คุณลักษณะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ๕ คุณลักษณะหลักของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ คุณลักษณะตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ คุณลักษณะตามหน้าที่ทูต ๘ และคุณลักษณะทั่วไป ดังนี้

๑. คุณลักษณะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ๕ ประการ^๖ ได้แก่ ๑) ความคิดความเข้าใจในระดับสูง พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง คือ เป็นผู้มีความสามารถในการคิดเชิงมโนภาพในการซึมซับและการรับรู้แนวโน้มของสิ่งต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล และมีความสามารถในการสรุปข้อมูลเพื่อนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ ๒) ความสามารถในการนำปัจจัยมากำหนดกลยุทธ์ พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้มีความสามารถในการนำปัจจัยต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ คือ เป็นผู้มีความสามารถในการทำงานโดยอิสระและสามารถกำหนดอนาคตได้ มีการปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตามหลักของประชาธิปไตยในการทำงานร่วมกันเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ๓) การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้มีทักษะความเข้าใจเกี่ยวกับอนาคต มีการคาดคะเนอย่างแม่นยำเกี่ยวกับความต้องการของประชาชน ตลอดจนมีการคะเนทักษะที่จำเป็นสำหรับองค์กรในอนาคต ๔) ความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์เชิงปฏิบัติ พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบในทางสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๕) การกำหนดวิสัยทัศน์ พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้สามารถกำหนดสิ่งที่องค์กรต้องการจะเป็นในอนาคตหรือเป็นเป้าหมายที่เป็นความต้องการในอนาคต โดยยังไม่ได้กำหนดวิธีการเอาไว้

๒. คุณลักษณะหลักพระธรรมทูตสายต่างประเทศ^๗ คือ คุณลักษณะที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่เข้มแข็งและทรงประสิทธิภาพในการทำงานเผยแผ่ศาสนา ประกอบด้วย ๑) ศรัทธา หมายถึง พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้มีความภูมิใจในการครองเพศบรรพชิต อันเป็นอุดมเพศอันประเสริฐ ยินดีในชีวิตรูปแบบนักบวชที่เรียบง่าย ตามแนวทางและ

^๖ รังสรรค์ ประเสริฐศรี, *ภาวะผู้นำ*, (กรุงเทพมหานคร : ธนัชากรพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๗-๒๐๙.

^๗ สัมภาษณ์ พระมหาไถ่ วชิรเมธี, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ, วัดสุทธาวาส เมืองริเวอร์ไซด์ รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา.

คำสอนของพระศาสดา และมีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงในการเผยแผ่รูปแบบชีวิตที่เรียบง่ายต่อผู้อื่น ตลอดจนถึงการถ่ายทอดคำสอนเพื่อชีวิตที่ดีงามตามระดับความศรัทธาของผู้คน ๒) วิชา หมายถึง พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและความรู้ในศาสตร์ต่างๆ สามารถที่จะนำมาบูรณาการกับหลักธรรมได้อย่างสอดคล้องกลมกลืน มีความรู้แน่นยำในหลักคำสอนทางศาสนาดี ทั้งปริยัติ และปฏิบัติ ในสิ่งที่ตนเองต้องเอาไปสอนคนอื่น และความรู้ทางภาษาท้องถิ่นที่ตนไปอยู่เผยแผ่ โดยเข้าใจพื้นฐานชีวิตและวัฒนธรรมของคนในสังคมที่ตนเองต้องการจะไปเผยแผ่ รวมถึงทฤษฎีความรู้สากลของโลกที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานการเผยแผ่ เช่น ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์อารยธรรมโลก และหลักการของศาสนาหลักอื่นๆ ของโลก ๓) จรรยา หมายถึง พระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นผู้มีข้อวัตรปฏิบัติที่ไม่ผิดไปจากหลักการของพระวินัย ยึดพระวินัยหัวใจแห่งพรหมจรรย์ของศาสนาไว้เป็นอย่างดี แม้อยู่ในสถานการณ์ที่สับสนเสี่ยงและเื้ออานวยต่อการล่วงละเมิดโดยเฉพาะครุกาบัติและเป็นผู้พิจารณาลดหย่อนตามความเหมาะสมของภูมิประเทศและนิสัยใจคอของผู้คนในต่างประเทศ โดยพระธรรมทูตมีข้อวัตรปฏิบัติที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ปาติโมกขสังวร สำรวมในพระปาติโมกข์ ๒) อินทริยสังวร สำรวมอินทริย์ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ๓) อาชีวนปาริสุทธิ เลี้ยงชีวิตด้วยทางที่ชอบ ๔) ปัจจยปัจจเวกขณะ พิจารณาเสียก่อนแล้วจึงบริโภคปัจจัย ๔ เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษาให้พระธรรมทูตได้ประพฤติปฏิบัติชอบประกอบกิจให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรมทุกประการ

๓. คุณลักษณะตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ ๓ เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านบุคลิกภาพ พระธรรมทูตสายต่างประเทศจะต้องเป็นผู้มีความอดทนไม่แสดงกิริยาทำที่อันจะทำให้เสียบุคลิกภาพ ในโอวาทปาฏิโมกข์ คือ มีความอดทน อดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง เป็นผู้รู้จักข่มจิตใจการปฏิบัติหน้าที่ไม่เห็นแก่ความยากลำบาก ยอมตรากตรำทำงานเพื่อพระศาสนา ๒) ด้านคุณธรรม พระธรรมทูตสายต่างประเทศจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นอุดมคติประจำตัวซึ่งคุณธรรมลักษณะพื้นฐานของพระธรรมทูตในโอวาทปาฏิโมกข์ คือ การไม่ทำบาปทั้งปวงการทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ซึ่งเป็นคติประจำตัวที่พระธรรมทูตไม่ทำบาปทั้งด้วยกาย วาจาและใจ เป็นผู้ทำแต่ความดีสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เป็นผู้มั่งใจเบิกบาน มีความเมตตาปราณีต่อทุกคน มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ๓) ด้านการดำเนินชีวิต พระธรรมทูตสายต่างประเทศจะต้องเป็นผู้ดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างแก่บุคคลทั่วไป มีชีวิตแบบเรียบง่ายไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นผู้สำรวมระวังในการบริโภค การใช้สอยเสนาสนะ เป็นผู้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความสงบไม่เบียดเบียนใคร มีแต่แผ่เมตตาธรรมให้แก่บุคคลอื่น

^๔ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์**, ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐-๕๓.

๔. คุณลักษณะตามหน้าที่ทูต ๘ ประการ^๙ เป็นคุณลักษณะที่พระพุทธเจ้าได้กำหนดคุณสมบัติจำเพาะของพระธรรมทูตไว้เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การเป็นผู้รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นผู้รู้สามารถพุทธธรรมให้ผู้อื่นฟังได้ด้วยวิธีการแนะนำ เป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ด้านการศึกษาอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้มีความจดจำเรื่องราวได้อย่างแม่นยำและถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นผู้รู้ความหมายของสิ่งที่นโยบายและไม่เป็นนโยบาย เป็นผู้รู้สามารถใช้ทักษะวิธีการให้ผู้อื่นฟังได้เข้าใจอย่างชัดเจน เป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่นโยบายและไม่เป็นนโยบายและมีความฉลาดในการทำงาน นำแต่สิ่งที่นโยบายมาสู่ประชาชน และเป็นผู้รู้หลักการสร้างความสัมพันธ์ให้แก่มุขมณฑลกับสังคมได้อย่างผสมกลมกลืน

๕. คุณลักษณะทั่วไป ประกอบด้วย พระธรรมทูตเป็นผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่ความรู้ด้านการสอนวิปัสสนากรรมฐานและอภิรรม ความรู้ด้านสาธารณูปการ ความรู้ด้านการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม ความรู้ด้านการใช้ภาษาในการสื่อสาร ความสามารถในการสร้างเครือข่าย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความสามารถในการสื่อสาร ความมีจิตอาสาจิตสาธารณะ ความเคารพต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความมีจิตวิญญาณนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา และความรู้เรื่องกฎหมายท้องถิ่นและกฎหมายระหว่างประเทศ

องค์ประกอบที่ ๓ กระบวนการพัฒนา กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ประกอบด้วย หลักการคือ หลักสัทธรรม ๓ ได้แก่ ปริยัติ (การศึกษาเรียนรู้) ปฏิบัติ (การปฏิบัติ การลงมือทำ) และปฏิเวธ (ได้ผลการพัฒนาจากการศึกษาและการปฏิบัติ) และวิธีการพัฒนาที่นำหลักสัทธรรม ๓ มาเป็นเครื่องมือในการฝึกอบรม ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในกระบวนการพัฒนาศักยภาพพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยการฝึกอบรมจะช่วยให้มีความรู้ตามหลักปริยัติ (การศึกษาเรียนรู้) ด้วยวิธีการปฏิบัติ (การลงมือทำ) และได้รับผลปฏิเวธ (ประเมินผลการพัฒนาจากการศึกษาและการปฏิบัติ) ประกอบด้วยวิธีการฝึกอบรมซึ่งมีลักษณะบูรณาการระหว่างภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ โดยอาศัยเครื่องมือและเทคโนโลยี ตลอดจนรูปแบบของการฝึกอบรมในแบบต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานในการฝึกอบรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากรูปแบบกระบวนการและวิธีการของการฝึกอบรม แล้วมีการประเมินผลการฝึกอบรมตามสภาพจริงโดยการวัดความรู้ ทักษะ เจตคติ ภายใต้การกำกับดูแลของ Coach และ Mentor อย่างใกล้ชิด

องค์ประกอบที่ ๔ การประเมินผลผู้เข้ารับการอบรม เป็นการประเมินผลศักยภาพทั้งนี้เป็นการประเมินเพื่อให้เกิด ๑) การพัฒนาการเรียนรู้ ๒) ความสามารถในการเรียนรู้ตามสภาพจริง ๓) การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ ๔) การติดตามและประเมินผลในระยะยาว เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่มีศักยภาพ ตามวัตถุประสงค์

^๙ อก.อภฺกช. (ไทย) ๒๓/๑๖/๒๔๒ – ๒๔๓.

บทสรุป

๑. ศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ประกอบด้วย ๑) คุณลักษณะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ๕ ด้าน ดังนี้ (๑) เป็นผู้มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง (๒) เป็นผู้มีความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (๓) การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต (๔) วิธีคิดเชิงปฏิบัติ (๕) การกำหนดวิสัยทัศน์ ๒) คุณลักษณะของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ประกอบด้วย (๑) คุณสมบัติพระธรรมทูตตามแนวโอวาทปาติโมกข์ เป็นคุณสมบัติพิเศษที่ปรากฏเฉพาะตน คือ ความอดทน เป้าหมายในการเผยแผ่ คือ การละชั่ว ตั้งอยู่ในความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และหลักการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือ ไม่ตำหนิเบียดเบียนตนและผู้อื่น สรรวมระวาง เป็นต้น (๒) คุณสมบัติพื้นฐาน เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่พระธรรมทูตสายต่างประเทศทุกรูปจะต้องทำให้ปรากฏขึ้นในตน เช่น มีสัปปุริสธรรม ๗ มีหลักกัลยาณมิตรในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตด้วยดี และมีหลักเมตตาธรรมมีน้ำใจดีต่อทุกคนทุกสังคม (๓) คุณสมบัติจำเพาะ ๘ ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นแบบอย่างแก่พระธรรมทูต ได้แก่ รู้จักฟัง พูดให้ผู้อื่นฟังได้ ใฝ่ศึกษา มีความจำดี เป็นผู้รู้ชัดแจ้ง สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ ฉลาดในการเป็นผู้นำ และไม่ก่อการทะเลาะวิวาท

๒. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ ๑ วัตถุประสงค์ คือ ๑) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อมุ่งประโยชน์และความสุขของพหุชน ๒) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีทักษะด้านผู้นำเชิงกลยุทธ์ และ ๓) พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีศรัทธา มีวิชา และมีจรรยา

องค์ประกอบที่ ๒ เนื้อหา คือ ศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่ต้องการจะพัฒนาให้เกิดขึ้น ประกอบด้วย ๑) คุณลักษณะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ๕ ประการ ๒) คุณลักษณะหลักของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ๓ ประการ คือ มีศรัทธา วิชา จรรยา ๓) คุณลักษณะตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ๓ ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรม และด้านการดำเนินชีวิต ๔) คุณลักษณะตามหน้าที่ทูต ๘ และ ๕) คุณลักษณะทั่วไป

องค์ประกอบที่ ๓ กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย ๑) หลักการพัฒนา คือ หลักสัทธิธรรม ๓ ได้แก่ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ๒) วิธีการพัฒนา คือ การฝึกอบรมตามหลักสัทธิธรรม ๓ ได้แก่ วิธีการฝึกอบรมเครื่องมือการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม

องค์ประกอบที่ ๔ การประเมินผล ประกอบด้วย ๑) ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ๒) การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ๓) สะท้อนผลการประเมินเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ ๔) การตั้งคณะ

กรรมการทำงานเพื่อติดตามผลงานและกำหนดยุทธศาสตร์โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้งสองแห่งให้มีการประชุมพระธรรมทูตสายต่างประเทศทุกปี

๓. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักทั้ง ๔ พบว่า องค์ประกอบที่ ๓ กระบวนการพัฒนา องค์ประกอบที่ ๒ เนื้อหา และองค์ประกอบที่ ๑ วัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และองค์ประกอบที่ ๔ การประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

บรรณานุกรม

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ**

ในยุคโลกาภิวัตน์. ในอนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (รุ่นที่ ๑). กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **อนุสรณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์, ๒๕๔๔.

ความเป็นมา ประวัติการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (ธรรมยุต). [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล:

<http://tidga.net/history/116-2016-01-11-14-29-51> [๑ ก.พ. ๘๙].